

AUTOREFERAT

**przedstawiający opis dorobku i osiągnięć
naukowych**

dr Anny Ruzik-Sierdzińskiej

Warszawa, 2019 r.

Spis treści

1. INFORMACJE O WYKSZTAŁCENIU I ZATRUDNIENIU	3
<i>POSIADANE DYPLOMY ORAZ STOPNIE NAUKOWE.....</i>	<i>3</i>
<i>INFORMACJA O DOTYCHCZASOWYM ZATRUDNIENIU</i>	<i>3</i>
2. SYNTETYCZNY OPIS ZAINTERESOWAŃ NAUKOWYCH I KARIERY ZAWODOWEJ	4
<i>OKRES PRZED UZYSKANIEM STOPNIA DOKTORA.....</i>	<i>4</i>
<i>PO UZYSKANIU STOPNIA DOKTORA.....</i>	<i>5</i>
3. WSKAZANIE OSIĄGNIĘCIA WYNIKAJĄCEGO Z ART. 16 UST. 2 USTAWY Z DNIA 14 MARCA 2003 R. O STOPNIACH NAUKOWYCH I TYTULE NAUKOWYM ORAZ O STOPNIACH I TYTULE W ZAKRESIE SZTUKI (DZ. U. NR 65, POZ. 595 ZE ZM.)	6
4. POZOSTAŁE OSIĄGNIĘCIA W PRACY NAUKOWO-BADAWCZEJ	18
<i>INNE PUBLIKACJE</i>	<i>18</i>
<i>UDZIAŁ W KRAJOWYCH I MIĘDZYNARODOWYCH PROJEKTACH BADAWCZYCH</i>	<i>22</i>
<i>KONFERENCJE NAUKOWE.....</i>	<i>22</i>
<i>DZIAŁALNOŚĆ POPULARYZUJĄCA NAUKĘ</i>	<i>22</i>
<i>OSIĄGNIĘCIA DYDAKTYCZNE</i>	<i>23</i>
<i>DZIAŁALNOŚĆ ORGANIZACYJNA</i>	<i>23</i>
<i>CZŁONKOSTWO W ORGANIZACJACH I TOWARZYSTWACH NAUKOWYCH</i>	<i>24</i>
<i>RECENZJE</i>	<i>24</i>
<i>INNE</i>	<i>24</i>
BIBLIOGRAFIA	24

Anna Ruzik-Sierdzińska

Szkoła Główna Handlowa w Warszawie

W niniejszym dokumencie zawarto opis dorobku naukowego, osiągnięć naukowo-badawczych oraz innych aktywności, które mogą być podstawą do ubiegania się o tytuł doktora habilitowanego w świetle rozporządzenia Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z 1 września 2011 r. w sprawie kryteriów oceny osiągnięć osoby ubiegającej się o nadanie stopnia doktora habilitowanego (Dz. U. z 2011 r., Nr 196, poz. 1165). W autoreferacie opisuję swój rozwój naukowo-badawczy i dydaktyczny. Integralną częścią tego referatu jest załącznik, który zawiera szczegółowy spis dokonań po doktoracie.

1. Informacje o wykształceniu i zatrudnieniu

Posiadane dyplomy oraz stopnie naukowe

Licencjat

Rok uzyskania i uczelnia: 1996, Szkoła Główna Handlowa w Warszawie

Kierunek: Metody Ilościowe i Systemy Informacyjne

Tytuł: „Zalety i bariery modeli rynku pracy”

Promotor: prof. dr hab. Tomasz Szapiro

Magister

Rok uzyskania i uczelnia: 1998, SGH w Warszawie

Kierunek: Metody Ilościowe i Systemy Informacyjne

Tytuł: „O wykorzystaniu analizy hierarchicznej we wspomaganiu decyzji w warunkach transformacji systemowej”

Promotor: prof. dr hab. Tomasz Szapiro

Doktor nauk ekonomicznych

Rok uzyskania i uczelnia: 2004, SGH w Warszawie, Kolegium Analiz Ekonomicznych

Tytuł rozprawy doktorskiej: „Podaż pracy na ostatnim etapie kariery zawodowej”

Promotor: prof. dr hab. Marek Góra

Recenzenci: prof. dr hab. Urszula Sztanderska, prof. dr hab. Janusz Witkowski

Informacja o dotychczasowym zatrudnieniu

Od II 2009	Szkoła Główna Handlowa w Warszawie, Katedra Ekonomii I, adiunkt
Od 2005 do 2012	Instytut Pracy i Spraw Socjalnych, Warszawa, adiunkt
Od 2004	Centrum Analiz Społeczno-Ekonomicznych (CASE), ekspert przy projektach, w 2014 r. jako Dyrektor Programowy ds. Polityki Społecznej
2002-2004	Okresowa współpraca z Ministerstwem Pracy i Polityki Społecznej, przeprowadzanie analiz ekonomicznych
V-XII 2001	Pont Info sp. z o.o., udział w projekcie badawczym
Od 1998 do 2001	Ministerstwo Pracy i Polityki Społecznej, specjalista analityk

2. Syntetyczny opis zainteresowań naukowych i kariery zawodowej

Kariere zawodową i rozwój zainteresowań naukowych opisuję, dzieląc je na dwa etapy: etap do uzyskania stopnia doktora nauk ekonomicznych w październiku 2004 roku oraz okres po 2004 roku.

Okres przed uzyskaniem stopnia doktora

Moje pierwsze kroki w pracy naukowo-badawczej i dydaktycznej były powiązane z działalnością w Studenckim Kole Naukowym Analiz Ekonomicznych oraz przygotowaniem dwóch prac dyplomowych w Zakładzie Wspomagania i Analizy Decyzji w Szkole Głównej Handlowej w Warszawie. Uczestniczyłam w seminariach i badaniach prowadzonych w zakładzie, byłam współautorką kilku opracowań, w większości związanych z tematyką rynku pracy, w tym z zatrudnieniem w szarej strefie i bezrobociem:

- Kuszewski T., Pawlina G., **Ruzik A.** (1996), *Współczesne teorie rynku pracy*, opracowanie w ramach badań własnych nr 03/E/0001/96, KAE SGH, 1996.
- Szapiro T., Pawlina G., **Ruzik A.** (1996), *Model of the Black Labour Market in Poland*, praca prezentowana na Applied Econometrics Association Conference on Econometric of Unemployment, Centre for European Labour Market Studies (CELMS), Goeteborg, Szwecja, 1996.
- Szapiro T., **Ruzik A.** (1997), „O przepływach na rynku pracy przy bezrobociu strukturalnym”, *Roczniki Kolegium Analiz Ekonomicznych SGH, Zeszyt 4/1997*, s. 137-156, Warszawa.
- Szapiro T., **Ruzik A.**, Wrzosek M. (1998), *Komputerowa symulacja dynamiki szarej strefy*, opracowanie w ramach badań własnych nr 03/E/0004/98, KAE SGH, 1998.
- Oździeński W., **Ruzik A.** (1998), *Algorytm C4.5 w analizie sfery ubóstwa w oparciu o badanie ankietowe GUS*, opracowanie w ramach badań własnych nr 03/E/0004/98, KAE SGH, 1998.

Po uzyskaniu tytułu zawodowego magistra podjęłam pracę w Ministerstwie Pracy i Spraw Socjalnych, gdzie pracowałam w zespole zajmującym się regulacjami i reformą systemu emerytalnego. Do moich obowiązków należały m.in. analizy ekonomiczne, w tym szacowanie długoterminowych wydatków polskiego systemu emerytalnego na wcześniejsze emerytury i przygotowywane wówczas emerytury pomostowe. Projekcje te były oparte na zbudowanym przeze mnie modelu. W 1999 roku uczestniczyłam w 12-dniowym szkoleniu na temat finansowania systemów zabezpieczenia społecznego w Centrum Szkoleniowym Międzynarodowej Organizacji Pracy w Turynie (*ILO International Training Center*).

Po podjęciu w 2000 roku studiów doktoranckich w Kolegium Analiz Ekonomicznych SGH moje badania koncentrowały się z jednej strony na podaży pracy osób starszych, co było tematem obronionej w 2004 roku rozprawy doktorskiej, a z drugiej strony w obszarach analiz systemów zabezpieczenia społecznego, rynku pracy i kapitału ludzkiego.

Przed uzyskaniem doktoratu uczestniczyłam w dwóch międzynarodowych projektach badawczych, które pozwoliły mi na nawiązanie kontaktów naukowych ze światowymi ekspertami w dziedzinie ekonomii. Efektem pierwszego z projektów – *Human Capital and Growth in Central European Countries*¹ było opracowanie:

- Góra M., **Ruzik A.** (2001) "Human Capital and Growth in Central European Countries - Poland", CERGE-EI Discussion Paper No 2001-63.

Phare ACE Grant, *Human Capital and Growth in Central European Countries*, Project No. P97-8085-R, realizowany w latach 1999-2000.

W latach 1999-2002 uczestniczyłam jako badaczka w polskim zespole w projekcie dotyczącym polityki związanej ze zmianami systemów emerytalnych, koordynowanym przez Interdisciplinary Centre for Comparative Research in the Social Sciences (ICCR) w Wiedniu². Rezultatem badań z tego okresu były następujące opracowania:

- Chłoń-Domińczak A., Perek-Białas J., Ruzik A. (2001) "Pension Reform in Poland", raport przygotowany w ramach projektu UE HPSE-CT-1999-00023: *Public Participation and the Pension Policy Process: The Citizen and Pension Reform*, 2001.
- Perek-Białas J., Ruzik, A. (2004), *Aktywizacja starszych ludzi na rynku pracy: bariery i możliwości*, [w:] *Nasze starzejące się społeczeństwo: nadzieje i zagrożenia.*, red. J.T. Kowaleski, P. Szukalski, Wyd. UŁ, Łódź, 2004, s. 431-438.

Byłam także współautorką dwóch rozdziałów w książkach poświęconych rynkowi pracy i systemom zabezpieczenia społecznego w krajach transformacji systemowej.

- Ruzik A., Wóycicka I., Zalewska H. (2002), *Disability Pension in Poland*, [w:] *Reforming Worker Protections: Disability Pensions in Transition*, red. Fultz E. i M. Ruck, International Labour Office. Central and Eastern European Team, Budapest, s. 147-226.
- Ruzik A. (2004) *Praca z perspektywy wieku*, [w:] *W trosce o pracę: raport o rozwoju społecznym Polska 2004*, red. nauk. S. Golinowska, UNDP, Warszawa, s. 193-214.

W latach 2002-2003 w ramach stypendium *Marie Curie Fellowship* spędziłam sześć miesięcy w *Center for Economic Research* na Uniwersytecie w Tilburgu w Holandii. Kontynuowałam tam pracę nad doktoratem, tworząc modele determinantów przechodzenia na emeryturę wykorzystujące indywidualne dane. Badania Aktywności Ekonomicznej Ludności (BAEL) dla Polski, uczestniczyłam w cotygodniowych seminariach naukowych oraz warsztatach ekonomicznych dla młodych naukowców i kilku kursach akademickich. Opiekunami naukowymi podczas mojego pobytu w Holandii byli prof. Jan van Ours oraz prof. Arthur van Soest.

Wyniki swoich prac omawiałam na seminariach oraz przedstawiałam w 1996 r. na *Applied Econometrics Association Conference on Econometric of Unemployment* w Goeteborgu oraz w 2003 r. na *European Population Conference* w Warszawie.

Po uzyskaniu stopnia doktora

Po uzyskaniu stopnia doktora nauk ekonomicznych w 2004 roku rozszerzyłam badania podaży pracy, a także podjęłam prace badawcze w nowych obszarach ekonomii. Oprócz analiz z obszaru szeroko pojętej ekonomii pracy (*labour economics*), zajmowałam się także systemami emerytalnymi, w tym reformami tych systemów (*pension economics*), wpływem świadczeń społecznych na rynek pracy, migracjami i ekonomią zdrowia (*health economics*).

Od 2004 roku współpracowałam z Fundacją Naukową CASE-Centrum Analiz Społeczno-Ekonomicznych, biorąc udział w kilku krajowych i międzynarodowych projektach badawczych i ewaluacyjnych z dziedziny rynku pracy, systemów zabezpieczenia społecznego i polityki społecznej.

PEN-REF Project - Social Exclusion and Social Solidarity: Public Participation and Welfare reform (HPSE-CT-1999-00023).

W 2005 roku rozpoczęłam pracę w Instytucie Pracy i Spraw Socjalnych, początkowo w zespole badawczym w projekcie kierowanym przez prof. dr hab. Stanisławę Golinowską: *Ubóstwo i wykluczenie społeczne oraz metody ich zwalczania*. W tym czasie poszerzyłam zakres prowadzonych badań naukowych o obszary ubóstwa i wykluczenia społecznego i zaczęłam się zajmować rynkiem pracy w szerszym kontekście - wykluczenia z rynku pracy i polityki przeciwdziałania temu wykluczeniu, w tym aktywnej polityki rynku pracy. Po zakończeniu projektu kontynuowałam pracę w IPISS do roku 2012, uczestnicząc w innych projektach (dotyczących m.in. szarej strefy, migracji, przedsiębiorczości kobiet) i prowadząc własne badania.

W 2009 roku zostałam zatrudniona na stanowisku adiunkta w Katedrze Ekonomii I SGH. Kontynuowałam pracę naukową, uczestnicząc corocznie (z przerwą na okresy urlopów macierzyńskich) w badaniach statutowych oraz w kilku międzynarodowych i krajowych projektach realizowanych na tej uczelni. W tym okresie współpracowałam także z OECD, Międzynarodową Organizacją Pracy, Bankiem Światowym i UNDP, pisząc ekspertyzy lub raporty analityczne na zlecenie tych instytucji.

3. Wskazanie osiągnięcia wynikającego z art. 16 ust. 2 ustawy z dnia 14 marca 2003 r. o stopniach naukowych i tytule naukowym oraz o stopniach i tytule w zakresie sztuki (Dz. U. nr 65, poz. 595 ze zm.)

Moje zainteresowania badawcze podczas dotychczasowej kariery naukowej były dość szerokie, jednak nigdy nie oddalały się znacznie od uwarunkowań aktywności ekonomicznej ludzi, w tym determinant aktywności na rynku pracy i zatrudnienia. Dlatego tematykę opublikowanych prac, przedstawionych do oceny dorobku, ujęłam pod wspólnym tytułem:

„Determinanty aktywności zawodowej i polityki zwiększania zatrudnienia”

W cyklu publikacji składających się na osiągnięcie wskazane we wniosku habilitacyjnym, podejmuję analizy dotyczące zwiększania zatrudnienia w odniesieniu do dwóch grup na rynku pracy:

a) osób w wieku 50 i więcej lat

oraz

b) osób długotrwale bezrobotnych i wykluczonych z rynku pracy.

Wykaz publikacji, składających się na osiągnięcia naukowe, które bezpośrednio podlegają ocenie w procedurze habilitacyjnej prezentuje Tabela 1.

Tabela 1. Lista publikacji do oceny w czasopiśmie naukowych oraz monografiach i rozdziałach w recenzowanych wydawnictwach.

	Tytuł	Czasopismo	Autorzy i udziały
<i>Artykuły w czasopiśmie recenzowanych (Lista A lub B wykazy MNiSW)</i>			
1.1	"Active ageing policies in the Czech Republic and Poland"	<i>International Social Science Journal</i> 58 (190)/2006, s. 559–570.	Jolanta Perek-Białas, Anna Ruzik (33,3%) , Lucie Vidovičová
1.2	„Minimalne wynagrodzenie – analiza wpływu na zatrudnienie w Polsce”	<i>Polityka Społeczna</i> 1/2007, s. 5-9.	Anna Ruzik (100%)
1.3	„Aktywna polityka rynku pracy na szczeblach samorządu terytorialnego - sposób na zwalczanie ubóstwa i wykluczenia społecznego”	<i>Polityka Społeczna</i> 9/2010, s. 21-23.	Anna Ruzik (100%)
1.4	„Sytuacja osób starszych na rynku pracy w Polsce w latach 2008-2010”	<i>Ekonomista</i> 5/2012, s. 629-644.	Iga Magda, Anna Ruzik-Sierdzińska (50%)
1.5	„Wybrane aspekty zaniechania działań pomocowych w przypadku bezrobocia, ubóstwa i bezdomności z perspektywy kalkulatora społecznego”	<i>Polityka Społeczna</i> 3/2014, s. 10-15.	Anna Ruzik-Sierdzińska (33,3%) , Piotr Błędowski, Ewa Galecka-Burdziak
1.6	"An Attempt to Identify Factors Influencing Retirement Decisions in Poland"	<i>Acta Universitatis Lodzensis. Folia Oeconomica</i> Vol 4(336), 2018, s. 43-59.	Anna Ruzik-Sierdzińska (100%)
<i>Recenzowane monografie i rozdziały w monografiach naukowych</i>			
1.7	„Analiza skuteczności aktywnej polityki rynku pracy w zwalczaniu ubóstwa i wykluczenia społecznego”	[w:] Golinowska S., A. Ruzik, B. Pielniński, J. Gandziarowska, <i>Praca lekarstwem na biedę i wykluczenie. Strategie wobec pracy</i> , IPiSS, Warszawa 2007, s. 56-93.	Anna Ruzik (100%)
1.8	<i>Szanse i bariery aktywizacji zawodowej osób chronicznie bezrobotnych</i>	Szkoła Główna Handlowa w Warszawie – Oficyna Wydawnicza, Warszawa 2010.	Arkadiusz Karwacki, Paweł Kubicki, Anna Ruzik-Sierdzińska (33,3%)
1.9	"The Effects of Multiple Institutional Changes – The Case of Retirement Decisions in Poland"	[w:] <i>Polish Law&Economics Yearbook</i> , Vol. 2 (2011) red. J. Beldowski, K. Metelska-Szaniawska, L. Visscher, C.H.Beck Warszawa, s. 49-58.	Grzegorz Kula, Anna Ruzik-Sierdzińska (50%)

1.10	"Did the Transition to a Market Economy and EU Membership have an Impact on Active Ageing Policy in Poland?"	[w:] Ervik R., T.S. Linden (red.), <i>The Making Of Ageing Policy. Theory and Practice in Europe</i> , Edward Elgar 2013, s. 123-147.	Anna Ruzik-Sierdzińska (40%) , Jolanta Perek-Białas, Konrad Turek
1.11	"Two faces of ageing: Older workers and older consumers"	[w:] <i>Green, pink & silver? The future of labour in Europe</i> , vol. 2, M. Beblavy, I. Maselli, M. Veselkova (red.), 2015, Centre for European Policy Studies, s. 102-127.	Marek Radvanský, Anna Ruzik-Sierdzińska (50%)

Starzenie się ludności jako ogólnoswiatowy proces – choć przebiegający różnie w różnych krajach – jest ważnym obszarem badań demografów, a także badaczy z innych dziedzin nauki. O starzeniu się ludności, wynikającym ze spadającej dzietności i wydłużania się trwania życia demografowie mówili już kilka dekad temu – w 1982 roku zorganizowano pierwsze zgromadzenie ONZ *World Assembly on Ageing* (drugie odbyło się w 2002 roku w Madrycie), temat był obecny także w badaniach polskich demografów (Rosset 1959, Holzer i Frątczak 1987).

Od końca lat 1980. zwracano w literaturze światowej i polskiej uwagę na przyspieszenie procesu starzenia się ludności, a dekadę później - na konsekwencje tego zjawiska dla zasobów pracy i perspektyw wzrostu gospodarczego (np. OECD 2000, Bloom i in. 2003, Rodrigues 2006, National Institute of Ageing 2007, Beehr i Bennett 2007, Kleer (red.) 2008, Golinowska 2009, Błędowski 2012). Zauważono, że procesy demograficzne prowadzą do zmian wielkości kohort aktywnych na rynku pracy (spadku zasobów pracy), a także do zmiany struktury wieku (starzenia się) potencjalnych pracowników. Coraz mniej liczne kolejne pokolenia wchodzące na rynek pracy, wraz z przyspieszeniem starzenia się ludności, spowodują, że wzrost liczby osób w starszym wieku w przyszłości będzie nawet szybszy niż dotąd.

Trendy przemian demograficznych w Europie prowadzą do tzw. „nowej demografii Europy” jako skutku rosnącej długości życia, dzietności pozostającej w wielu krajach na niskim (współczynnik dzietności ogólnej między 1,35 a 1,5 dziecka na kobietę w wieku 15-49 lat) lub nawet bardzo niskim poziomie (poniżej 1,35, migracji oraz zmian struktur rodzin i gospodarstw domowych (Kotowska i Józwiak 2012)). Zmiany płodności i umieralności powodują zaawansowanie starzenia się populacji, co sprawia, iż Europa jest i będzie nie tylko kontynentem najstarszym demograficznie, ale też o największym ubytku ludności w wieku produkcyjnym. Według bazowych projekcji ludności Eurostatu udział ludności w wieku 65+ lat w populacji Unii Europejskiej – wynoszący w 2015 roku 18,9%, w 2050 roku osiągnie 28,5%, zaś wskaźnik obciążenia demograficznego (liczba osób w wieku 65 i więcej lat przypadająca na 100 osób w wieku 15-64 lata) wzrośnie z 28,8 do 50,3 w tym samym okresie, przy czym liczba osób w wieku 15-64 lata spadnie o 33 miliony. Zmiany struktur wieku ludności Polski są nawet głębsze niż w innych krajach europejskich. Prognozuje się, że udział osób 65+ w populacji

z obecnych około 16% ma wzrosnąć do 30,6% w 2050 roku, wskaźnik obciążenia demograficznego z 22,2 do 54,6, zaś liczba osób w wieku 15-64 lata obniżyć się o 7 milionów³.

Odpowiedzią na wyzwania demograficzne na poziomie europejskim było m.in. powołanie w 2006 roku grupy eksperckiej *Working Group on Ageing Populations and Sustainability*, która przygotowuje co trzy lata opracowania zawierające projekcje zmian ludności, zatrudnienia, wzrostu gospodarczego, wydatków publicznych na emerytury i renty, ochronę zdrowia i opiekę długoterminową (najnowszy *Ageing Report 2018*)⁴. Dofinansowuje się także badania naukowe na temat skutków starzenia się ludności, a wnioski z tych badań często są podstawą do formułowania lub zmian polityki publicznej (European Commission 2014).

Jednym ze sposobów na częściowe przeciwdziałanie negatywnym skutkom trwale malejących potencjalnych zasobów pracy jest jak najlepsze ich wykorzystanie. Wymaga to zwiększenia aktywności zawodowej i zatrudnienia tych grup ludności, które są mniej zaangażowane na rynku pracy. W światowym piśmiennictwie wskazuje się na osoby w wieku okołoemerytalnym, kobiety, osoby z ograniczeniami zdrowotnymi, a także na bezrobotnych pozostających długotrwale poza zatrudnieniem.

W przedstawionym cyklu publikacji prezentuję badania mające na celu analizę determinant aktywności zawodowej oraz skuteczności niektórych obszarów polityki zwiększania zatrudnienia. Publikacje opisane poniżej koncentrują się na dwóch grupach: osobach w wieku 50 i więcej lat oraz długotrwale bezrobotnych. Pierwsza grupa jest szczególnie istotna z powodu rosnącej w Europie liczby osób w wieku, kiedy opuszcza się rynek pracy i niskich wskaźników zatrudnienia w wieku 50+ w niektórych krajach. Długookresowe bezrobocie stało się natomiast ważnym obszarem badań w świetle zmiany sytuacji na wielu europejskich rynkach pracy po ostatnim kryzysie gospodarczym. Między 2005 a 2014 rokiem udział bezrobocia długookresowego (powyżej 12 miesięcy) w bezrobociu ogółem osób w wieku 15-74 lata wynosił w Unii Europejskiej średnio 49,5%, a bezrobocia chronicznego (dłuższego niż dwa lata) 30,1%⁵. Grupa bezrobotnych długotrwale jest ważna także z punktu widzenia polskiego rynku pracy, na którym co drugi zarejestrowany w urzędach pracy bezrobotny w 2018 roku był bezrobotny długotrwale, zaś w wielu powiatach od wielu lat bezrobocie jest relatywnie wysokie i w większości chroniczne (powyżej 2 lat).

a) Zwiększanie zatrudnienia osób w wieku 50+

W moich publikacjach na temat determinant i polityk zwiększania zatrudnienia osób w wieku okołoemerytalnym podejmowałam analizy dostosowania do starzenia populacji w Europie, możliwych scenariuszy zmian wielkości i struktury zasobów pracy i wpływu tych zmian na wzrost gospodarczy [1.11]. Badałam także uwarunkowania aktywności osób w wieku 50+ w Polsce [1.4, 1.6, 1.9] oraz ewolucję polskiej polityki sprzyjającej aktywnemu starzeniu się (*active ageing*) w kontekście europejskim [1.1, 1.10].

³ <https://ec.europa.eu/eurostat/web/main>, Baseline projections: demographic balances and indicators [proj_15ndbims], dostęp 10.02.2019

⁴ European Commission (2018), The 2018 Ageing Report. Economic & Budgetary Projections for the 28 EU Member States (2016-2070), Institutional Paper 079, May 2018.

⁵ *European Commission General factsheet: long-term unemployment in the EU.*

Analiza czynników wpływających na aktywność zawodową osób w wieku 50 i więcej lat jest ważną częścią ekonomii pracy (ang. *labour economics*), zaś ze względu na istotny wpływ systemów emerytalnych na podaż pracy w starszym wieku, omawiany obszar badawczy można zaliczyć także do obszaru ekonomii emerytalnej (ang. *pension economics*). Pierwsze prace teoretyczne na ten temat powstały głównie w latach 70. XX wieku, zob. np. Feldstein (1974) czy Boskin i Hurd (1978), często odwoływały się na teorii racjonalnego wyboru czy (teorii cyklu życia) *life-cycle theory*. Od końca lat 80. XX wieku badacze stosowali bardziej zaawansowane modele, uwzględniające niepewność, a także analizowali decyzje o podaży pracy podejmowane w ramach gospodarstwa domowego. Literatura pozwala na podział czynników wpływających na decyzje o odejściu na emeryturę na czynniki ekonomiczne - łączące się z dochodami z pracy, oszczędnościami, dochodami z systemu zabezpieczenia społecznego i opodatkowaniem tych dochodów, a także z popytem na pracę, w tym postrzeganiem starszych pracowników przez pracodawców oraz na czynniki pozaekonomiczne, w tym stan zdrowia, uwarunkowania społeczno-kulturowe (zob. np. Blöndal i Scarpetta 1999, Gruber i Wise 1999, 2002, García-Pérez i in. 2013, Axelrad i Mcnamara 2017, Krzyżowski 2011). W ostatnich latach zwraca się uwagę, że czasem oczekiwania ludzi dotyczące sytuacji finansowej na emeryturze rozmiągają się z rzeczywistością a decyzje emerytalne i dotyczące oszczędzania nie są oparte na dostatecznej wiedzy czy racjonalnym wyborze (Bissonnette i van Soest 2010, Buchholtz i in. 2018).

W przedstawionych do oceny publikacjach [1.4] z 2012 roku i [1.6] z 2018 roku zbadałam, co wpływa na decyzje emerytalne w Polsce i jak sytuacja osób starszych na rynku pracy różniła się od sytuacji osób w młodszym wieku w czasie ostatniego spowolnienia gospodarczego w latach 2008-2012. Pokazano w nich, że instytucje, w tym przede wszystkim regulacje dotyczące dostępu do świadczeń z systemu zabezpieczenia społecznego, odgrywają ważną rolę w wyjaśnianiu aktywności zawodowej starszych Polaków.

Nierówności na rynku pracy ze względu na wiek są przedmiotem artykułu z roku 2012 [1.4], w którym z dr Igą Magdą z SGH analizujemy, czy w czasie ostatniego kryzysu gospodarczego w latach 2008-2010 sytuacja na polskim rynku pracy różniła się dla osób w różnym wieku. Postawiliśmy następujące pytania badawcze: I. Jaką rolę odgrywało otoczenie instytucjonalne i prowadzona polityka rynku pracy w obserwowanych zmianach aktywności i zatrudnienia osób po 55. roku życia? II. Czy obserwowane zmiany w odmienny sposób dotknęły kobiety i mężczyzn? III. Czy i jak zmieniła się mobilność i przepływy osób starszych na rynku pracy oraz jakie mogły być powody tych zmian? Korzystając z danych BAEL z lat 2008-2011, pokazałyśmy, że starsi pracownicy w badanym okresie mieli istotnie niższe prawdopodobieństwo utraty pracy niż młodszy, ale jednocześnie starsi bezrobotni mieli też istotnie niższe prawdopodobieństwo jej znalezienia. Zależności te były silniejsze dla mężczyzn. Przyczyn opisanych zjawisk upatrujemy przede wszystkim w zmianach instytucjonalnych (w szczególności związanych z mniejszą dostępnością wcześniejszych emerytur od 2009 roku) i do pewnego stopnia w aktywnej polityce rynku pracy, na którą od 2004 roku przeznaczano więcej środków niż w poprzednich latach.

Mój wkład do artykułu polegał na przygotowaniu koncepcji artykułu, podsumowania i wniosków z analiz razem ze współautorką, opracowaniu przeglądu literatury (m.in. w zakresie zmian sytuacji gospodarczej w Polsce mogącej wpływać na rynek pracy), przygotowaniu baz danych jednostkowych do analizy zagregowanej sytuacji na rynku pracy oraz opracowania rozdziału „Sytuacja osób starszych na rynku pracy”.

Z kolei artykuł [1.6] z 2018 r. jest próbą identyfikacji czynników wpływających na przechodzenie na emeryturę w Polsce po 2005 roku ze szczególnym uwzględnieniem rozwiązań systemu emerytalnego. W analizach wykorzystałam dane Badania Aktywności Ekonomicznej Ludności dla lat 2005-2016 (w tym indywidualne dane BAEL z lat 2013-2016 o osobach w wieku 50-74 lata) oraz statystyki Zakładu Ubezpieczeń Społecznych. Na podstawie oszacowań prawdopodobieństw odpływu z zasobów pracy i oszacowanych modeli regresji logistycznej szans bycia biernym zawodowo stwierdziłam, że na decyzje emerytalne w Polsce wpływa m.in. wykształcenie i stan zdrowia, ludzie lepiej wykształceni odchodzą z rynku pracy później, a deklarowany zły stan zdrowia sprzyja bierności zawodowej⁶. Co ważniejsze, zachowania starszych osób na rynku pracy silnie zależą od zachęt ekonomicznych stwarzanych przez system emerytalny, w tym zwłaszcza od obowiązującego wieku emerytalnego.

Wagę czynników instytucjonalnych potwierdziły badania z dr. Grzegorzem Kulą z Uniwersytetu Warszawskiego prowadzone w projekcie realizowanym na Wydziale Nauk Ekonomicznym UW: *Ryzyko ekonomiczne, decyzje o oszczędnościach i emeryturze w starzejących się społeczeństwach – empiryczna analiza porównawcza Polski i Niemiec*. Celem artykułu [1.9] z 2017 roku była ocena wpływu niepewności instytucjonalnej (objawiającej się częstymi zmianami przepisów dających lub zabierających różnym grupom prawo do wcześniejszej emerytury lub jej substytutów w polskim systemie zabezpieczenia społecznego) na decyzje emerytalne. Korzystaliśmy z danych indywidualnych Badania Budżetów Gospodarstw Domowych (BBGD) dla lat 1995-2007. Ponieważ nie było możliwe utworzenie bazy danych wzdłużnych dla wystarczająco długiego okresu, połączyliśmy zbiory dla kolejnych lat, tworząc tzw. pseudopanel (zob. Verbeek 2008). Przeprowadzono estymacje MNK z efektami stałymi modeli decyzji emerytalnych osób urodzonych w latach 1921-1956, które przechodziły na emeryturę w różnych warunkach dostępu do emerytur, zasiłków czy świadczeń przedemerytalnych. Wyniki potwierdziły wagę zmian w systemie zabezpieczenia społecznego dla aktywności zawodowej po 50 roku życia.

Moim wkładem w tekst był opis zmian polskiego systemu zabezpieczenia społecznego w czasie, przygotowanie bazy danych – pseudopanelu – i wstępne analizy oraz udział w opracowaniu koncepcji artykułu, interpretacji wyników modeli i wniosków.

Kolejna z publikacji [1.11] z 2015 roku napisana została we współautorstwie z dr. Markiem Radvanskym ze Słowackiej Akademii Nauk. W opracowaniu wykorzystaliśmy m.in. wyniki analiz porównawczych rynków państw Unii Europejskiej przeprowadzonych w czasie trwania międzynarodowego projektu NEUJOBS - *Employment 2025: How will multiple transitions affect the European labour market*, w którym koordynowałam część poświęconą zatrudnieniu osób starszych. Pokazano, co wyróżnia rynki pracy krajów, na których starsi pracownicy stanowią coraz większą część aktywnych zawodowo. Przeprowadzono analizy ilościowe, wykorzystując m.in. dane z badań: Study of Health, Ageing and Retirement in Europe (SHARE), English Longitudinal Study of Ageing (ELSA), Structure of Earnings Survey (SES), Labour Force Survey (LFS), European Social Survey (ESS).

⁶ Wnioski są spójne z wynikami publikacji Hardy i in. (2018), którzy wzrost odsetka pracowników pozostających w pracy po 60. roku życia w latach 2003-2013 przypisują m.in. lepszemu wykształceniu kolejnych roczników oraz z wnioskami z publikacji o przechodzeniu na emeryturę w 8 krajach transformacji systemowej w latach 2003-2004 (Ruzik 2008).

W części, której jestem autorką, podejmuję próbę odpowiedzi na pytanie, jak rynek pracy powinien się dostosować do starzenia się ludności tak, aby opóźnić przejście do stanu bierności zawodowej. Badania pokazały, że o ile zdrowie czy niezdolność do pracy istotnie wpływają na przechodzenie na emeryturę we wszystkich badanych krajach, o tyle waga pozostałych czynników – np. wykształcenia czy sytuacji rodzinnej – zależy od kraju. Wprowadzane w ostatnich dekadach reformy systemów emerytalnych spowodowały podniesienie wieku odchodzenia z rynku pracy, przez osłabienie zachęt finansowych do wcześniejszej emerytury lub wręcz jej uniemożliwienie, a jednak same zmiany systemów emerytalnych mogą nie okazać się wystarczające. Aktywność w starszym wieku zależy także od produktywności pracy – chociaż najwyższa częstość odchodzenia na emeryturę zaraz po osiągnięciu ustawowego wieku emerytalnego nie da się wytłumaczyć spadkiem produktywności akurat w tym wieku. Na produktywność w starszym wieku wpływa stan zdrowia, a także uczestniczenie w edukacji i doksztalceniu przez cały okres aktywności zawodowej. Innym ważnym czynnikiem jest środowisko pracy i to, czy pracodawcy będą zarządzać personelem w odpowiedni sposób, aby brać pod uwagę zmieniającą się na starszą strukturę wieku pracowników (koncepcja tzw. zarządzania wiekiem, *age management*).

Na podstawie wyników szerokich analiz przeprowadzonych w części projektu NEUJOBS poświęconej aktywności starszych osób zaproponowałam cztery możliwe scenariusze rozwoju zasobów pracy w zależności od: umiejętności zarządzania wiekiem w firmach i zmian produktywności starzejących się zasobów pracy. Wydaje się, że w perspektywie najbliższej dekady większe znaczenie będzie mieć podejście pracodawców do zarządzania starszym personelem, w tym rezygnacja z możliwości „wypychania” poza rynek pracy pracowników, którzy osiągnęli minimalny wiek emerytalny. W dłuższym okresie na znaczeniu zyskają zmiany produktywności. Realizacja tych dwóch procesów w różnych krajach może prowadzić do odmiennej sytuacji na rynkach pracy i różnej konkurencyjności gospodarek.

Mój wkład w powyższą publikację polegał na przygotowaniu ze współautorem koncepcji rozdziału i podsumowania, analizie sytuacji osób starszych jako uczestników rynku pracy, a także na opracowaniu propozycji czterech scenariuszy rozwoju sytuacji na rynku pracy przy zmianie struktury demograficznej populacji.

Wiedza na temat głównych determinant aktywności zawodowej w konkretnym kraju jest ważna dla tworzenia i wdrażania odpowiedniej polityki, a także dla prognozowania zmian przyszłej podaży pracy. Działania zmierzające do zwiększania zatrudnienia w starszym wieku są częścią szerszej polityki określanej mianem polityki na rzecz aktywnego starzenia się (*active ageing policy*). Zagadnienia te w odniesieniu do rynku pracy poruszałam w publikacjach [1.1] i [1.10].

W artykule [1.1] z 2006 roku razem ze współautorkami, dr Jolantą Perek-Białas ze Szkoły Głównej Handlowej w Warszawie i Uniwersytetu Jagiellońskiego oraz dr Lucy Vidovicovą z Masaryk University, omawiamy politykę aktywnego starzenia w Polsce i w Czechach – dwóch krajach, które nie tylko stoją przed podobnymi zmianami demograficznymi, ale także miały zbliżoną historię zmian społeczno-gospodarczych zapoczątkowanych w ostatniej dekadzie XX wieku. Mój udział polegał na analizie kierunków kształtowania się polityki względem starszych osób w Polsce w ostatniej dekadzie XX i na początku XXI w. oraz na współautorstwie dyskusji i wniosków.

W artykule pokazano różnice w prowadzonej w obu krajach polityce w omawianym obszarze, bardziej zaawansowanej w Czechach, gdzie debata poskutkowała opracowaniem

dokumentów strategicznych i rozpoczęciem ich wdrażania wcześniej niż w Polsce. Część działań wynikała z zagrożenia dla stabilności finansowej systemów emerytalnych, inne były skutkiem zaleceń Unii Europejskiej, do której Polska wówczas kandydowała. O ile w omawianym okresie w Polsce koncepcja *active ageing* była pojmowana przede wszystkim przez pryzmat produktywnego podejścia do aktywnego starzenia się (zwiększanie aktywności zawodowej osób starszych), to – jak wskazują wnioski z naszego opracowania – koncepcja szerszego podejścia do polityki względem starszych osób z czasem przeniknęła do polityki społecznej w obu krajach.

W publikacji [1.10] z 2013 roku pogłębiłam te zagadnienia. To opracowanie jest rezultatem badań naukowych w międzynarodowym projekcie *The Policy Ideas and Practice of Active Ageing: Political, Economical and Cultural Challenges in Europe* opublikowanych w monografii poświęconej teorii i praktyce podejścia do aktywnego starzenia się na poziomie krajów i w wymiarze międzynarodowym. Rozdział, który napisałam razem z dr Jolantą Perek-Białas i dr. Konradem Turkiem z Uniwersytetu Jagiellońskiego, zawiera opis zmiany polityki dotyczącej wspierania aktywnego starzenia się w Polsce od lat 1990. do 2012 roku. Pokazujemy m.in., jak transformacja gospodarcza rozpoczęta w 1989 r. oraz przystąpienie do Unii Europejskiej wpływało na politykę w obliczu jednocześnie zachodzących zmian demograficznych. O ile na początku transformacji systemowej zmiany demograficzne były mniej ważne niż inne problemy i raczej skłaniano osoby starsze do szybkiego odchodzenia z rynku pracy (na wcześniejsze emerytury lub łatwo dostępne renty), o tyle późniejsze problemy z finansami systemu emerytalnego wymusiły odwrotne działania, a członkostwo w UE poskutkowało rozpoczęciem prac nad stworzeniem bardziej spójnej polityki *active ageing*.

Nasze badania dotyczące polityki względem seniorów wpisywały się w działania polityki publicznej w Polsce w kolejnej dekadzie. Przyjęty w 2008 roku przez Radę Ministrów program „Solidarność pokoleń. Działania dla zwiększenia aktywności zawodowej osób w wieku 50+” skupiał się na koncepcji produktywnego starzenia się i wydłużania aktywności zawodowej. Z jednej strony mogło to być krytykowane jako wąskie potraktowanie koncepcji *active ageing*, a z drugiej miało swoje uzasadnienie w sytuacji niskiej stopy zatrudnienia osób w wieku 50+ na polskim rynku pracy. Większa dostępność środków finansowych z funduszy unijnych spowodowała szersze zaangażowanie organizacji pozarządowych, implementujących programy zwiększające szeroko rozumianą aktywność starszych osób. W 2012 roku, który przez Unię Europejską został ogłoszony „Europejskim Rokiem Aktywności Osób. Starszych i Solidarności Międzypokoleniowej” podjęto szersze działania, a jako ich skutek w 2013 roku powołano „Radę Społeczną 50+”, w której pracach brałam udział jako ekspertka.

b) Zmniejszanie bezrobocia długotrwałego i wykluczenia z rynku pracy

Zainteresowanie rozpoznawaniem czynników sprzyjających lepszemu wykorzystaniu zasobów pracy skłoniło mnie także do zajęcia się problematyką zmniejszania bezrobocia. W swoich badaniach koncentrowałam się w szczególności na osobach w trudnej sytuacji na rynku pracy, tzn. bezrobotnych długotrwanie, z niskimi kwalifikacjami bądź innymi cechami utrudniającymi znalezienie trwałego zatrudnienia. Dlatego ten obszar mojej działalności naukowej można usytuować zarówno w ekonomii pracy, jak i polityce społecznej względem osób zagrożonych wykluczeniem z rynku pracy.

Szanse i trudności w aktywizacji osób bezrobotnych długotrwale, w tym aktywna polityka rynku pracy jako narzędzie przeciwdziałania wykluczeniu z rynku pracy, opisane zostały w opracowaniach [1.7] z 2007 roku oraz [1.3] i [1.8] z 2010 roku. Artykuł [1.5] (2014) oparty jest na wynikach analiz nowatorskiego podejścia do polityki społecznej wypracowanego w projekcie *Kalkulator Kosztów Zaniechania* (w którym brałam udział), analizującego możliwe skutki braku pomocy długotrwale bezrobotnym. W artykule [1.2], opublikowanym w 2007 roku przedstawiłam empiryczną analizę wpływu regulacji dotyczących wynagrodzenia minimalnego na rynek pracy w Polsce.

Wysokie bezrobocie, które charakteryzowało polski rynek pracy w latach 1990., było skutkiem przejścia od gospodarki centralnie sterowanej do wolnorynkowej i restrukturyzacji wielu państwowych firm. Pojawiło się wówczas bezrobocie strukturalne, które częściowo łagodzone prowadząc politykę względnie łatwego dostępu do wcześniejszych emerytur i innych transferów społecznych (Rutkowski 1998). W kolejnej dekadzie gospodarka i rynek pracy zaabsorbowały skutki szoku transformacyjnego, a sytuacja na rynku pracy zależała silnie od fazy cyklu koniunkturalnego. Liczba bezrobotnych zarejestrowanych w polskich urzędach pracy spadała z 2773 tys. na koniec 2005 roku, do poniżej 1 mln w 2018 roku. Udział bezrobotnych zarejestrowanych powyżej roku malał w okresie 2005-2017 z 35% do 25%, zaś stopa bezrobocia długotrwałego na koniec 2018 roku wynosiła średnio 3,1%, jednak wciąż około 150 tysięcy bezrobotnych pozostawało w rejestrach urzędów pracy między 12 a 24 miesiące a kolejnych 250 tysięcy ponad dwa lata (GUS 2019)⁷.

Instytucje rynku pracy mogą sprzyjać lub utrudniać przepływy z bezrobocia do zatrudnienia (Boeri i van Ours, 2013). Przykładowo, za główny cel aktywnej polityki rynku pracy (ang. *active labour market policy*, ALMP), uznaje się pomoc grupom bezrobotnych i biernych zawodowo bez doświadczenia lub z niskimi kwalifikacjami w powrocie do zatrudnienia lub wejściu na rynek pracy (David, Jochen i Weber, 2010, Bassanini i Duval, 2006). Zwraca się w literaturze uwagę, że ALMP powinna przeciwdziałać długookresowemu bezrobociu, które ma szczególnie negatywny wpływ na rynek pracy i perspektywy zawodowe bezrobotnych (de Koning i in. 2004). Inne instytucje, np. poziom i zmiany wynagrodzenia minimalnego mogą w określonych warunkach negatywnie wpływać na szanse zatrudnienia młodych osób wchodzących na rynek pracy i tych z niskimi kwalifikacjami (Neumark i Wascher 2007).

Publikacja [1.7] (2007) jest jednym z rezultatów moich prac w krajowym projekcie naukowym poświęconym różnym wymiarom wykluczenia społecznego i ubóstwa realizowanym w Instytucie Pracy i Spraw Socjalnych. Opracowanie miało na celu ocenę skuteczności różnych instrumentów aktywnej polityki rynku pracy stosowanych w Polsce względem osób długotrwale bezrobotnych. Okres analiz obejmował lata 2002-2005, w których mimo przyspieszenia po 2003 r. tempa wzrostu gospodarczego, stopa kreacji nowych miejsc pracy była jeszcze niewystarczającą do znacznego obniżenia bezrobocia. W tym okresie uchwalona została także nowa ustawa o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy⁸, która stworzyła

⁷ Bezrobocie rejestrowane nie jest idealnym wskaźnikiem obrazującym sytuację na rynku pracy. Trudność w dokładnej weryfikacji gotowości czy chęci do podjęcia pracy osób w zasobach bezrobocia rejestrowanego powoduje, że nie wiadomo, jaka część osób zarejestrowanych w rzeczywistości nie poszukuje zatrudnienia. Ponieważ jednak w aktywna polityka rynku pracy kierowana jest przede wszystkim do osób, które zarejestrowały się w powiatowym urzędzie pracy, liczba bezrobotnych zarejestrowanych mówi o wielkości grupy, której problem aktywizacji może dotyczyć.

⁸ Dz.U. z 1 maja 2004 r. Nr 99 poz. 1001, z późn. zmianami.

podstawy dla programów mających ułatwić zatrudnianie osób o niskich kwalifikacjach i biernych zawodowo, a także zdefiniowała grupy osób w szczególnej sytuacji na rynku pracy, względem których mogły być stosowane szersze działania aktywizacyjne.

W publikacji pokazałam ewolucję polityki rynku pracy od początku lat 1990. – gdy panowała dominacja zasiłków, polityki osłonowej i dezaktywizacyjnej – do 2005 roku – okresu większego nacisku i wyższych środków finansowych na aktywizację. Następnie omówiłam, jakie rodzaje polityki aktywizacyjnej były stosowane w okresie 2002-2005, kim byli ich adresaci i jaka była skuteczność działań. Oprócz ilościowych analiz danych statystycznych w opracowaniu wykorzystano także dwie metody jakościowe. Pierwszą były pogłębione wywiady indywidualne z przedstawicielami powiatowych urzędów pracy, ośrodków pomocy społecznej i powiatowych centrów pomocy rodzinie w sześciu powiatach: bełchatowskim, będzińskim, mieleckim, mławowskim, radomskim i węgrowskim (razem 30 wywiadów). Drugim badaniem jakościowym była analiza materiałów pamiętnikarskich – trzech tomów *Pamiętników bezrobotnych*, czyli zbiorów nagrodzonych i wyróżnionych prac, nadesłanych na konkurs ogłoszony przez Szkołę Główną Handlową. Opisany okres obejmuje doświadczenia bezrobotnych głównie w latach 1999-2000.

Moje badania wskazały, że prowadzona w pierwszej dekadzie XXI w. aktywna polityka rynku pracy nie pomagała w powrocie do zatrudnienia osób pozostających bez pracy szczególnie długo. Źródłem niskiej skuteczności mógł być brak współpracy między instytucjami, z którymi osoby długotrwale bezrobotne i ubogie się kontaktują na poziomie lokalnym, ale także specyficzne cechy beneficjentów/ adresatów, w tym niechęć niektórych bezrobotnych do podejmowania pracy. Skuteczne kompleksowe programy włączające osoby długotrwale do zatrudnienia były w badanym okresie rzadko stosowane, mimo iż bardziej skuteczne dla tej grupy osób niż standardowe narzędzia aktywizacyjne dostępne w urzędach pracy.

Jako wniosek z badań wskazano także, że w polityce rynku pracy pomijane są osoby bierne zawodowo i poszukujące pracy ale niezarejestrowane. Domeną zainteresowania jest bezrobocie rejestrowane, co może być barierą do lepszego wykorzystania zasobów pracy koniecznych przy zachodzących zmianach demograficznych.

Badania nad bezrobociem długotrwałym kontynuowałam w kolejnych latach, czego rezultatem był artykuł [1.3] z 2010 roku pokazujący, że nawet w okresie malejącego w latach 2003–2008 bezrobocia wciąż w Polsce istniał problem skutecznej integracji na rynku pracy pewnych grup osób. Dodatkowo, o ile instrumenty mające na celu aktywizację absolwentów były dość dobrze rozwinięte, o tyle aktywizacja osób długotrwale bezrobotnych w starszym wieku była (i wciąż jest) znacznie trudniejsza. Spowolnienie gospodarcze spowodowało rosnące od 2009 r. rozwarstwienie regionalne stopy bezrobocia mimo, że odsetek długotrwale bezrobotnych jeszcze spadał jako efekt m.in. programów aktywizacyjnych z poprzednich lat, pozwalających na wykreślenie osoby z rejestrów bezrobocia na pewien czas. W porównaniu z wcześniejszym opracowaniem [1.7] z 2007 roku stwierdzam, że różnice między powiatami w skuteczności aktywnej polityki rynku pracy nakierowanej na osoby wykluczone z rynku pracy zależą od struktury lokalnej podaży pracy i popytu na pracę, a także różnej skuteczności organizacyjnej instytucji przeznaczonych do pomocy osobom wykluczonym.

Zróznicowany jest nie tylko lokalny popyt na pracę ale sama grupa chronicznie bezrobotnych, co pokazaliśmy z dr. Arkadiuszem Karwackim z Uniwersytetu Mikołaja Kopernika w Toruniu i dr. Pawłem Kubickim ze Szkoły Głównej Handlowej w Warszawie w publikacji [1.8] z 2010 r., w której podjęliśmy się zadania zidentyfikowania szans i barier aktywizacji zawodowej

chronicznie bezrobotnych (powyżej 2 lat). Bazowaliśmy na analizach statystyk rynku pracy za lata 2004-2009, przeglądzie lokalnych strategii rozwoju i programów aktywizacji, a także na indywidualnych wywiadach pogłębionych przeprowadzonych w pięciu powiatach województwa mazowieckiego, z największym odsetkiem długotrwale bezrobotnych.

Moim wkładem w tę publikację był przede wszystkim statystyczny opis badanych powiatów: bezrobocia, zatrudnienia, zasobów siły roboczej, sytuacji gospodarczej oraz opracowanie ze współautorami wniosków z pozostałych części badania oraz podsumowania. Ponownie zwróciłam uwagę na słabe strony oficjalnych statystyk bezrobocia rejestrowanego, z uwagi na możliwe występowanie w zatrudnieniu „szarej strefy” i płynność granicy między biernymi zawodowo a bezrobotnymi.

Doświadczenie w analizach bezrobocia długotrwałego wykorzystałam podczas prac w projekcie realizowanym w Kolegium Ekonomiczno-Społecznym SGH, których rezultatem był opublikowany w 2014 roku artykuł [1.5], napisany razem z prof. dr. hab. Piotrem Błędowskim i dr Ewą Gałęcką-Burdziak z SGH.

W projekcie zajmowano się kosztami "(...) nierozwiązanych problemów społecznych. Są to tzw. koszty zaniechania, czyli wydatki, jakie musi ponosić dana społeczność w związku z tym, że dane problemy nie zostały rozwiązane, czy też dane problemy nie zostały odpowiednio wcześniej rozpoznane."⁹ Artykuł skupia się na analizie problemów społecznych bezrobocia, ubóstwa oraz bezdomności. Moim wkładem była przede wszystkim część poświęcona problemowi społecznemu bezrobocia. Przeprowadzono identyfikację nowych problemów, które mogą się pojawić po roku, czterech i siedmiu latach od rozpoznania pierwotnego problemu długotrwałego bezrobocia, jeśli nie zostaną podjęte odpowiednie działania prewencyjne czy aktywizująco-wspierające. Wskazano na celowość podejmowania w wielu sytuacjach przez ośrodki pomocy społecznej działań osłonowych połączonych z instrumentami ALMP, gdyż odpowiednie działania aktywizacyjne na poziomie gminy zmniejszają prawdopodobieństwo wystąpienia w przyszłości nowych problemów. Oznacza to, że nadając odpowiednią rangę polityce sprzyjającej lepszemu wykorzystaniu zasobów pracy, unika się wielu innych negatywnych konsekwencji bezrobocia dla jednostki i jej środowiska, takich jak:

- na poziomie jednostki i jej rodziny – popadnięcie w ubóstwo, uzależnienia, ograniczenia kontaktów towarzyskich, wykluczenia społecznego, przemoc w rodzinie, problemy edukacyjne dzieci,
- na poziomie społeczności lokalnej – zwiększenie rozmiarów szarej strefy i przestępczości; choroby i częstsze korzystanie z opieki zdrowotnej oraz związany z tym wzrost wydatków publicznych; mniejsze potencjalne wpływy z podatków lokalnych i części lokalnej PIT.

W ostatnim przedstawionym do oceny artykule [1.2] z 2005 roku przeprowadziłam empiryczną analizę wpływu wynagrodzenia minimalnego na rynek pracy w Polsce w latach 2002/2003. Jak wiadomo z literatury (np. Neumark i Wascher 2007; Meer i West 2013; Boeri i van Ours 2013) za przyczynę wzrostu lub utrzymywania się bezrobocia w grupie najmłodszych pracowników i tych z najniższymi kwalifikacjami bywa uznawana zbyt wysoka płaca minimalna, chociaż wyniki dotyczące istotności tej instytucji rynku pracy różnią się u różnych autorów. W artykule [1.2] do estymacji modelu regresji logistycznej wykorzystane zostały indywidualne dane panelowego Badania Aktywności Ekonomicznej Ludności. Badano prawdopodobieństwo

⁹ Hryniewicka (red.) (2011), s. 91

utrąty pracy w pierwszym kwartale 2003 r. przez osoby, które pracowały w IV kwartale 2002 roku. Wybór momentu przeprowadzenia analizy był podyktowany dostępnością danych oraz wyborem okresu pozwalającego na prześledzenie wpływu realnego wzrostu minimalnego wynagrodzenia: między 2001 a 2002 rokiem wynagrodzenie minimalne nie zmieniło się, w 2004 zaś wzrost nominalny był mniejszy od inflacji.

Pokazano, że poziom zarobków przed zmianą poziomu płacy minimalnej był zmienną najsilniej wpływającą na szanse pozostania poza zatrudnieniem w kolejnym kwartale. Większe prawdopodobieństwo utraty pracy odnotowywały osoby o zarobkach poniżej nowego poziomu płacy minimalnej, czyli te, których zarobki musiałyby wzrosnąć od nowego roku. Istotny silny wpływ na te szanse miał również poziom edukacji, zaś wiek ani płeć respondentów nie wpływały na szanse pozostawania w zatrudnieniu w badanym okresie.

Zmiana poziomu wynagrodzenia minimalnego nie wpłynęła istotnie ani na wynagrodzenie przeciętne, ani na medianę, natomiast niewielką zmianę można zauważyć wśród wynagrodzeń najniższych – podniosła się wartość 25 percentyla.

Wydaje się zatem, że wysoka płaca minimalna w badanym okresie mogła być barierą w oficjalnym zatrudnianiu osób o niskich kwalifikacjach, których produktywność postrzegana bywa jako niższa od minimalnego wynagrodzenia, zaś podaż ich pracy jest wyższa niż popyt na nią. Tym samym potwierdziłam wnioski z badań dotyczących wynagrodzenia minimalnego dla innych krajów, że jego wzrost może mieć wpływ na zatrudnienie osób z gorszymi kwalifikacjami, natomiast dostępne dane nie pozwoliły na weryfikację hipotezy, czy ma to wynagrodzenie wpływ na zatrudnienie absolwentów wchodzących na rynek pracy.

Podsumowanie

Podsumowując, opisany dorobek w aspekcie teoretycznym, empirycznym, a także aplikacyjnym, przyczynił się do rozwoju w obszarze wiedzy nauk ekonomicznych, w obszarach, które są przedmiotem zainteresowania także polityków społecznych i socjologów. W badaniach podejmowałam problematykę przeciwdziałania konsekwencjom zmian demograficznych (zmiany struktur wieku) dla rynku pracy. Wykorzystywałam takie metody badań ilościowych jak: modele przepływów na rynku pracy, modele regresji logistycznej, czy estymowałam modele płacowo-wiekowe (typu Mincera) przy wykorzystaniu europejskich i polskich źródeł danych makroekonomicznych, indywidualnych danych m.in. z Badania Aktywności Ekonomicznej Ludności, Badania Budżetów Gospodarstw Domowych, Structure of Earnings Survey, Survey of Health, Ageing and Retirement in Europe oraz danych pierwotnych z badań ankietowych w ramach projektów, w których uczestniczyłam. W niektórych z przedstawionych do oceny publikacji stosowałam również metody jakościowe – pogłębione wywiady indywidualne i analizę materiałów pamiętnikarskich. Wiele z publikacji powstało jako wynik prac badawczych w międzynarodowych projektach, co pozwoliło na usytuowanie wyników na szerszym tle oraz analizy porównawcze sytuacji w różnych krajach.

Dzięki opublikowanym pracom przyczyniłam się do zwiększenia wiedzy ekonomicznej w następujących obszarach:

- 1) Pogłębienia wiedzy z zakresu wpływu trendów demograficznych na rynki pracy krajów europejskich oraz możliwych dostosowań do starzenia populacji w Europie [publikacja 1.11].

- 2) Zrozumienia mechanizmów kształtowania polityki nakierowanej na aktywne starzenie się (*active ageing*) w Europie oraz w Polsce na tle Unii Europejskiej [1.1, 1.10].
- 3) Lepszego rozpoznania czynników sprzyjających bądź utrudniających wydłużanie aktywności zawodowej starszych osób, w szczególności w Polsce, gdzie ważne są czynniki indywidualne podobne do zidentyfikowanych w innych krajach (zdrowie, wykształcenie) ale bardziej instytucjonalne, w tym instytucje zabezpieczenia społecznego i kryteria dostępu do świadczeń w starszym wieku [publikacje 1.4, 1.6, 1.9, 1.11].
- 4) Analiz, jakie rodzaje polityki i przy jakich warunkach sprzyjały znajdowaniu pracy przez osoby długotrwale bezrobotne lub utrudniały ich zatrudnienie w Polsce w pierwszej dekadzie XXI wieku [1.2, 1.3, 1.7, 1.8].
- 5) Pokazania szerszych skutków zaniechania działań aktywizacyjnych względem długotrwale bezrobotnych [1.5].

Wyniki moich badań ważne są z kilku perspektyw. Po pierwsze, wiedza na temat czynników, które wpływają na aktywność zawodową, pozwala lepiej projektować rozwiązania polityki rynku pracy i polityki zabezpieczenia społecznego, sprzyjające jak najlepszemu wykorzystaniu zasobów pracy, które z powodów demograficznych maleją i maleć będą. Po drugie - długookresowe skutki braku aktywności na rynku pracy przyczyniają się do ubóstwa i wykluczenia społecznego nie tylko materialnego ale także analizowanego w szerszej perspektywie. Po trzecie wreszcie, niektóre instytucje rynku pracy (np. wynagrodzenie minimalne) mogą mieć niekorzystny wpływ na sytuację na rynku pracy, szczególnie w mniej korzystnej fazie cyklu koniunkturalnego.

Warto podkreślić, że nawet przy lepszym wykorzystaniu zasobów pracy nie da się w pełni przeciwdziałać skutkom demograficznym (niekorzystnym) dla wzrostu gospodarczego. Stąd w obszarze, w którym mieści się przedstawiony cykl publikacji i moje zainteresowania badawcze, jest wciąż wiele miejsca dla przyszłych badań naukowych.

4. Pozostałe osiągnięcia w pracy naukowo-badawczej

Inne publikacje

Pozostałe najważniejsze osiągnięcia publikacyjne obejmują następujące obszary:

- a) analizy rynku pracy,
- b) systemy emerytalne i polityka emerytalna,
- c) inne świadczenia z systemu zabezpieczenia społecznego, ich wpływ na ubóstwo i wykluczenie społeczne,
- d) ekonomia zdrowia i ochrona zdrowia,
- e) migracje.

Niektóre z opracowań z pierwszych dwóch obszarów można traktować jako wprowadzenie do badań z zakresu cyklu publikacji przedstawionych do oceny, lub ich rozszerzenie wskazujące możliwy kierunek przyszłych badań. Są to:

- Perek-Białas J., Ruzik A. (2005), *Wpływ cech rynku pracy i systemu emerytalnego na aktywność zawodową Polaków* [w:] Perek-Białas J. (red.), *Aktywne starzenie. Aktywna starość*, Wyd. AUREUS, Kraków 2005, s. 77-92.

- **Ruzik A.** (współautorka) (2008), *Dezaktywizacja w wieku przedemerytalnym a kwalifikacje*, [w:] *Edukacja dla pracy: Raport o Rozwoju Społecznym Polska 2007*, red. U. Sztanderska, UNDP Poland, Warszawa, 2007, s. 135-137.
- **Ruzik A.** (2008), *Retirement Decisions as a Function of Socio-Economic Factors in Central and Eastern European Countries*, ENEPRI Research Report No. 52/ marzec 2008.
- **Ruzik-Sierdzinska A.**, Lis M., Potoczna M., Belloni M., Villosio C. (2013), *Age and productivity: Human capital accumulation and depreciation*, CASE Network Reports 114.
- Magda I., Perek-Białas J., **Ruzik-Sierdzińska A.** (2014), *Kształcenie i doksztalcanie się z perspektywy aktywności zawodowej. Raport tematyczny z badania Uwarunkowania decyzji edukacyjnych. Wyniki pierwszej rundy badania panelowego gospodarstw domowych*, 2014; Instytut Badań Edukacyjnych, Warszawa, s. 94-127.
- **Ruzik-Sierdzińska A.**, Perek-Białas J. (2015), *Early entry – early exit? Education's impact on being active in the labour market of Poles 50+*, Analizy Instytutu Badań Edukacyjnych 2015/5.

Prowadząc badania **ryнку pracy**, zajmowałam się także tematyką wynagrodzeń, kapitału ludzkiego i zatrudnienia w szarej strefie. W tym obszarze mieszczą się także analizy polityki rynku pracy. Oprócz publikacji omówionych w poprzednim rozdziale, warto przywołać opracowania dotyczące struktury i zmian rozkładu **wynagrodzeń**, luki płacowej między kobietami i mężczyznami pracującymi w szarej strefie (wielokrotnie cytowane) czy analizę wynagrodzeń w sektorze ochrony zdrowia.

- Marcinkowska I., **Ruzik A.**, Strawiński P., Walewski M. (2006), *Badanie struktury i zmian rozkładu wynagrodzeń w Polsce w latach 2000-2006*, Departament Analiz Ekonomicznych i Prognoz, Ministerstwo Pracy i Polityki Społecznej, Warszawa 2008.
- **Ruzik A.** (2008), „Wynagrodzenia w ochronie zdrowia” [w:] Cylwik, Andrzej i in. *Stan finansów ochrony zdrowia*, BRE Bank- CASE Seminar Proceedings, No. 97, s. 13-17.
- **Ruzik A.** (2008), „Płace i relacje płac w gospodarce z perspektywy sektora zdrowotnego”, *Polityka Społeczna* nr 7 (412) 2008, s. 11-13.
- **Ruzik A.** (2009), „Zatrudnienie i wynagrodzenia w ochronie zdrowia”, [w:] *Finansowanie ochrony zdrowia w Polsce. Zielona Księga II*, Golinowska S., E. Kocot, A. Sowa (red.), UWM „Vesalius”, Kraków 2009, s. 103-126.
- Rokicka M., **Ruzik A.** (2010), *The Gender Pay Gap in Informal Employment in Poland*, CASE Network Studies and Analyses nr 406, 2010.

Kolejny ważny obszar badawczy to **systemy emerytalne** i reformy tych systemów. Ten obszar mieści się w orbicie tzw. ekonomii emerytalnej (*pension economics*). Analizowałam m.in. wpływ reform wprowadzanych w różnych krajach na dochody po przejściu na emeryturze, skutki zmian regulacji dla stabilności finansowej systemów emerytalnych oraz zależności między systemami emerytalnymi różnych krajów a wiekiem przechodzenia na emeryturę. Prace miały charakter zarówno empiryczny – porównania, oszacowania lub projekcje dla różnych krajów europejskich, jak i teoretyczny – czego przykładem jest artykuł, rozbudowujący teoretyczny model decyzji migracyjnych Burdy (1995) o oczekiwania dotyczące wysokości przyszłej emerytury.

- Monticone Ch., **Ruzik A.**, Skiba J. (2008), *Women's Pension Rights and Survivors' Benefits: A Comparative Analysis of EU Member States and Candidate Countries*, ENEPRI Research Report nr 53 (IV 2008).
- Uścińska G., **A. Ruzik**, H. Zalewska (2008) „Świadczenia emerytalne” [w:] Uścińska G. (red.), *Zabezpieczenie społeczne w Polsce. Problemy do rozwiązania w najbliższej przyszłości*, IPISS, Warszawa 2008, seria "Studia i Monografie".
- Góra M., **Ruzik-Sierdzińska A.** (2018), *Migration with Pension Reform Expectations* (XI 2018), IZA Discussion Paper No. 11960.
- Määtänen N., Vork A., Piirits M., Gal R.I., Jarocinska E., **Ruzik-Sierdzińska A.**, Nijman T.E. (2014), *The Impact of Living and Working Longer on Pension Income in Five European Countries: Estonia, Finland, Hungary, the Netherlands and Poland*. Netspar Discussion Paper No. 08/2014-036.
- Chłoń-Domińczak A., Góra M., Kotowska I.E., Magda I., **Ruzik-Sierdzińska A.**, Strzelecki P. (2018), *The Impact of Life-Course Developments on Pensions in the NDC Systems in Poland, Italy and Sweden and Point System in Germany* (II 2018), IZA Discussion Paper No. 11341.
- Jarocińska E., **Ruzik-Sierdzińska A.** (2015), *The impact of pension system reform on projected old-age income: the case of Poland*, Netspar Discussion Paper Nr 06/2015-025.

Regulacje dotyczące innych świadczeń społecznych i ich wpływu na rynek pracy, ubóstwo i wykluczenie społeczne to kolejny obszar moich badań, częściowo ząębający się z poprzednim. Tu warto podkreślić badania wpływu wydatków i przepisów dotyczących polityki rodzinnej na ubóstwo i lukę dochodową rodzin z dziećmi w Polsce oraz analizę skutków wprowadzonego w 2016 r. nowego świadczenia Rodzina 500+ dla rodzin z dziećmi. Świadczenie to na pierwsze dziecko jest przyznawane na podstawie kryterium dochodowego, co – zgodnie z wiedzą ekonomiczną – może mieć wpływ na podaż pracy rodziców.

- Schuh U., **Ruzik A.**, Graf N., Golinowska S., Mateeva L., Sowa A., Paterson I. (2005), "Social protection and the life course" [w:] Nimwegen, N. i G. Beets (red.), *Social situation observatory; demography monitor 2005*. NIDI report No 72, Haga, NIDI, 2005, s. 164-216.
- Piętka K., **Ruzik A.** (2006), *Analiza wpływu świadczeń społecznych na sytuację na rynku pracy*, Ministerstwo Pracy i Polityki Społecznej Departament Analiz Ekonomicznych i Prognoz, Warszawa, 2006.
- Balcerzak-Paradowska B., D. Bieniasz, H. Perło, **A. Ruzik** (2008) „Świadczenia rodzinne” [w:] Uścińska G. (red.), *Zabezpieczenie społeczne w Polsce. Problemy do rozwiązania w najbliższej przyszłości*, IPISS, Warszawa 2008, seria "Studia i Monografie", s. 63-82.
- Balcerzak-Paradowska B., **Ruzik A.**, Styrc M. (2009) „Polityka rodzinna a ubóstwo i wykluczenie społeczne”, [w:] *Polityka dochodowa, rodzinna i pomocy społecznej w zwalczaniu ubóstwa i wykluczenia społecznego. Tendencje i ocena skuteczności*, Golinowska S., B. Balcerzak-Paradowska (red.) IPISS, Warszawa 2009.
- **Ruzik-Sierdzińska A.** (2018), "Krótkookresowe skutki programu Rodzina 500+", *Studia z Polityki Publicznej/ Public Policy Studies*, nr 1(17)/2018, s. 63-76.

Aktywność na rynku pracy ma związek ze stanem zdrowia, zaś stan zdrowia populacji i zdolność do pracy zależy m.in. od systemu ochrony zdrowia, stylu życia, środowiska. Dlatego kolejnym obszarem moich zainteresowań po doktoracie były pogłębione analizy wpływu niepełnosprawności i problemów zdrowotnych na aktywność zawodową oraz zagadnienia

z ekonomii zdrowia (*health economics*). Oprócz wymienionych powyżej analiz zarobków, analizowałam system ochrony zdrowia z perspektywy jego finansowania, zasobów, korzystania ze świadczeń zdrowotnych i możliwości wykorzystania nowoczesnych rozwiązań telemedycznych w zapewnieniu lepszego dostępu do opieki i świadczeń zdrowotnych.

- **Ruzik-Sierdzińska A.** (2012), "Trudności uczestnictwa osób niepełnosprawnych na współczesnym rynku pracy", *Polityka Społeczna*, numer monograficzny 'Zdrowie, sprawność i aktywność starzejącej się populacji', IPISS/MPiPS, Warszawa 2012, s. 43-46.
- **Ruzik-Sierdzińska A.** (2012), „Zakres i tendencje występowania niepełnosprawności. Analizy na podstawie krajowych i międzynarodowych danych statystycznych (OECD, EUROSTAT, GUS)”, [w:] Golinowska S. (red.) *Instytucjonalne, zdrowotne i społeczne determinanty niepełnosprawności*, Studia i Monografie, IPISS, Warszawa.
- **Ruzik-Sierdzińska A.** (2016), "Zdrowie a korzystanie z różnych rodzajów świadczeń zdrowotnych. Koszt i dostęp do usług ochrony zdrowia", *Polityka Społeczna*, Nr 7 /2016, s. 17-21.
- **Ruzik-Sierdzińska A., Sierdziński J.** (2018), „Koszty i korzyści rozwiązań telemedycznych”, *Studia i Prace Kolegium Zarządzania i Finansów*, nr 165, s. 49-61.

Migracje międzynarodowe mają wpływ na rynki pracy krajów wysyłających i przyjmujących, a także na systemy zabezpieczenia społecznego. Znaczne zwiększenie po 2004 roku emigracji z Polski po wstąpieniu do Unii Europejskiej i stopniowym otwieraniu rynków pracy krajów Europy Zachodniej oraz wzrost imigracji do Polski w ostatnich latach spowodowały, że temat migracji zarobkowych zyskuje na znaczeniu w odniesieniu do polskiego rynku pracy. Moje opracowania w tym obszarze skupiały się na analizie trendów migracyjnych, wpływie wyjazdów na polski system zabezpieczenia społecznego, a także uwzględnieniu różnic w systemach emerytalnych kraju wysyłającego i przyjmującego przy podejmowaniu decyzji migracyjnych (wymieniony powyżej tekst Góry i Ruzik-Sierdzińskiej 2018).

- **Ruzik A.** (2007) „Trendy procesów emigracyjnych z uwzględnieniem wyjazdów do Francji na podstawie polskich danych” [w:] *Wyjazdy zarobkowe Polaków do Francji na tle poakcesyjnych tendencji migracyjnych*, S. Golinowska, A. Ruzik, Ch. Starzec, J. Gandziarowska, A. Graś, IPISS, 2007, s. 78-97.
- **Ruzik A.** (2008) „Wpływ migracji na polski system zabezpieczenia społecznego - zmiany podaży pracy”, *Polityka Społeczna* nr 11-12/ 2008 s. 27-30.

Pozostałe publikacje, których nie omawiam w autoreferacie, są wymienione w wykazie przedstawionym jako załącznik do autoreferatu.

Podsumowując, po uzyskaniu stopnia doktora opublikowałam 31 prac punktowanych (w tym dziewięć samodzielnie): 13 artykułów, z których dwa zostały opublikowane w czasopiśmie naukowych indeksowanych w bazie Web of Science (wykaz A), a 11 w czasopiśmie naukowych nie posiadających IF (wykaz B) oraz dwa artykuły w krajowych czasopiśmie niepunktowanych. Oprócz tego jestem autorką dwóch monografii naukowych (we współautorstwie), 16 rozdziałów w monografiach naukowych w języku polskim lub angielskim, 17 publikacji typu working papers i raportów. Rezultaty moich badań są zauważane i dyskutowane innych ekonomistów, czego wyrazem jest liczba cytowań prac przez polskich i zagranicznych autorów. Całkowita liczba cytowań: według WoS: 18, według BazEkon: 129, według Google Scholar: 277, Index Hirscha według WoS :2, BazEkon: 6, Google Scholar: 9.

Udział w krajowych i międzynarodowych projektach badawczych

Po uzyskaniu stopnia doktora nauk ekonomicznych brałam udział w 19 projektach badawczych, w tym 8 międzynarodowych. W czterech z nich współkierowałam projektem albo zadaniem badawczym:

- W 2009 roku kierowałam i realizowałam razem z Magdaleną Rokicką projekt *Gender pay gap in unregistered employment in Poland*, finansowany z grantu przyznanego w konkursie GDN 9th Regional Research Competition.
- W latach 2010-2011 w projekcie badawczym *Orzekanie o niepełnosprawności i niezdolności do pracy*, realizowanym w Instytucie Pracy i Spraw Socjalnych byłam koordynatorką II grupy badawczej, której zadaniem było rozpoznanie informacji statystycznych na temat niepełnosprawności w Polsce i w Unii Europejskiej i zaproponowanie sposobu zbierania systematycznych danych o występowaniu niepełnosprawności oraz wdrożenie specjalnego badania statystycznego.
- W latach 2010-2013 w projekcie finansowanym przez Norwegian Research Council: *The Policy Ideas and Practice of Active Ageing: Political, Economical and Cultural Challenges in Europe* byłam badaczką i współkierowniczką z dr Jolantą Perek-Białas części projektu realizowanego w Instytucie Statystyki i Demografii SGH.
- W latach 2011-2015 w międzynarodowym projekcie naukowym *NEUJOBS - Employment 2025: How will multiple transitions affect the European labour market* koordynowałam prace międzynarodowej grupy naukowców zajmującej się analizą zatrudnienia osób starszych (*WP17 Employment of the elderly*).

Konferencje naukowe

Wyniki moich badań po doktoracie prezentowałam uczestnicząc aktywnie w 10 krajowych polskich i 18 międzynarodowych konferencjach naukowych, które opisuję szczegółowo w Załączniku. Byłam także współorganizatorką konferencji międzynarodowej *15th European Association for Comparative Economic Studies Conference*, która odbyła się we wrześniu 2018 roku w Szkole Głównej Handlowej w Warszawie.

Działalność popularyzująca naukę

Wielokrotnie wypowiadałam się w mediach na tematy gospodarcze i społeczne związane z rynkiem pracy i systemami zabezpieczenia społecznego (Polskie Radio 1, Radio TOK FM). Na zaproszenie uczniów LXIV LO im. Witkacego w Warszawie na Poligonie Przedsiębiorczości 2016 poprowadziłam popularyzatorski wykład na temat gospodarki i rynków finansowych.

W latach 2007-2009 byłam członkinią Rady Społecznej Narodowego Funduszu Zdrowia, zaś w 2013 roku (do urlopu macierzyńskiego) brałam udział w pracach "Rady Społecznej 50+" w Ministerstwie Pracy i Polityki Społecznej, do której zostałam powołana przez Ministra Pracy i Polityki Społecznej.

Moje ekspertyzy dotyczące zagadnień związanych z systemem emerytalnym i rynkiem pracy to m.in.:

- w 2006 r. w ramach zespołu współpracowników Fundacji CASE „Program Operacyjny Kapitał Ludzki: Diagnoza”,

- 2006-2007 współtwórcą koncepcji informatycznego systemu monitorowania równego statusu między kobietami i mężczyznami (system wskaźników) dla Ministerstwa Pracy i Polityki Społecznej.
- 2011 - Ekspertyza dla Reytech „Polski model flexicurity: zabezpieczenie społeczne”;
- dwie ekspertyzy dla Instytutu Obywatelskiego: O zmianach wieku emerytalnego w Polsce (2016 r.) oraz o Programie Rodzina 500+ (2017 r.).

Osiągnięcia dydaktyczne

Wiedzę i doświadczenie zdobyte w czasie pracy naukowej i zawodowej przekazywałam podczas wykładów i ćwiczeń ze studentami w Szkole Głównej Handlowej w Warszawie. Prowadziłam zajęcia w języku polskim i angielskim z: Ekonomii pracy, Ekonomii emerytalnej, Ekonomii zdrowia, Makroekonomii I, Mikroekonomii I, Makroekonomii II, Mikroekonomii II, Macroeconomics I, Microeconomics I, Pension economics, zaś w roku akademickim 2014/2015 w zespole ekonomistów realizujących zajęcia z Ekonomii dla studentów studiów doktoranckich. Od początku mojego zatrudnienia w SGH w 2009 roku realizowałam pensum na wymaganym poziomie lub nieznacznie go przekraczając.

Jestem promotorką dziesięciu prac dyplomowych z zakresu rynku pracy i systemów zabezpieczenia społecznego obronionych w latach 2004-2018, recenzowałam osiem prac dyplomowych oraz uczestniczyłam w ponad 50 komisjach przyjmujących egzaminy dyplomowe jako przewodnicząca komisji lub egzaminatorka z ekonomii.

Od czerwca 2018 roku jestem także promotorką pomocniczą w przewodzie doktorskim w Kolegium Analiz Ekonomicznych Szkoły Głównej Handlowej w Warszawie.

W ramach aktywności dydaktycznej realizowanej poza SGH w latach 2005-2008 w *the Joint Vienna Institute* w Wiedniu prowadziłam coroczne zajęcia dydaktyczne (wykład i warsztaty) dla studentów *Applied Economic Policy Course* organizowanego przy współpracy z OECD, zaś w 2009 roku w Wyższej Szkole Zarządzania i Prawa im. Heleny Chodkowskiej w Warszawie prowadziłam wykład: System emerytalny i plany emerytalne.

Działalność organizacyjna

Jestem obecnie koordynatorką następujących przedmiotów kierunkowych na SGH: Ekonomia pracy, Labour Economics, Wprowadzenie do ekonomii pracy, a także stworzyłam sylabus i koordynuję przedmiot do wyboru: Modelowanie systemów i decyzji emerytalnych. Razem z innymi wykładowcami Ekonomia pracy/ Labour Economics opracowałam wytyczne do standaryzacji prowadzenia zajęć i egzaminu z tego przedmiotu kierunkowego.

W roku akademickim 2007/2008 oraz 2017/2018 byłam członkiem Komisji Rekrutacyjnej egzaminów wstępnych na studia II stopnia w SGH w Warszawie, zaś w 2010 roku członkiem Podkomisji Rekrutacyjnej w tej samej uczelni. Brałam także udział w pracach Dziekańskiego Zespołu ds. Dydaktyki KAE (lata 2012-2014) oraz Komisji Dziekańskiej KAE d/s rozwiązań statutowych (styczeń-luty 2018).

W 2005 roku byłam Członkiem Zespołu ds. Statystyki dochodów z Pracy Rezydentów i Nierezydentów przy GUS jako przedstawicielka IPiSS.

Członkostwo w organizacjach i towarzystwach naukowych

Należę lub należałam do następujących organizacji:

2006-2007: European Sociological Association – koordynatorka The ESA Research Network on Ageing in Europe (2-letnia kadencja).

2014: Polskie Towarzystwo Telemedycyny i e-Zdrowia.

Współzałożycielka i członek grupy badawczej Polska Grupa Emerytalna SGH (Polish Pension Group SGH, PPG-SGH) działającej w Szkole Głównej Handlowej w Warszawie.

Recenzje

Recenzowałam artykuły dla czasopism naukowych: *Bank i Kredyt*, *Studia Ekonomiczne*, *Polityka Społeczna*, a także badania własne i statutowe realizowane na SGH i dwa raporty wykonane w ramach badań naukowych zleczonych przez Instytut Badań Edukacyjnych

Byłam autorką ocen wniosków grantowych: dla Instytutu Badań Strukturalnych, w konkursach GDN Global Competition w latach 2010-2011 oraz oceny prac magisterskich, zgłaszanych na konkurs Instytutu Pracy i Spraw Socjalnych na najlepsze prace magisterskie i doktorskie w dziedzinie pracy i polityki społecznej.

Inne

W 2012 r. - nagroda rektora SGH za publikację w czasopiśmie z listy filadelfijskiej.

Razem z zespołem Katedry Ekonomii I SGH pod kierownictwem prof. dr hab. Marka Góry byłam współautorką tłumaczenia na język polski książki Tito Boeri i Jana van Oursa (2008), *Economics of Imperfect Labour Markets*, Princeton University Press, która ukazała się w 2011 roku w wyd. Wolters Kluwer jako *Ekonomia niedoskonałych rynków pracy*.

Bibliografia

- Axelrad, H., Mcnamara, T.K. (2018), "Gates to retirement and gender differences: Macroeconomic conditions, job satisfaction, and age", *Journal of Women & Aging*, 30:6, s. 503-519.
- Bassanini, A., Duval, R. (2006), *Employment Patterns in OECD Countries: Reassessing the Role of Policies and Institutions*, OECD Economics Department, Working Papers No 14, Paris.
- Beehr, T. A., Bennett, M.M. (2007), "Examining retirement from a multi-level perspective", *Aging and work in the 21st century*, s. 277-302, 10.4324/9780203936948.
- Bissonnette, L., van Soest, A. (2010), *Retirement expectations, preferences, and decisions*, Panel Paper, 18, Netspar, June 2010.
- Bloom, D., Canning, D., Sevilla, J. (2003), *The demographic dividend: A new perspective on the economic consequences of population change*, 1. wyd., RAND Corporation, 2003.
- Błędowski, P. (2012), „Demograficzne starzenie się społeczeństwa jako wyzwanie dla polityki społecznej”, *Studia Ekonomiczne. Zeszyty Naukowe Wydziałowe Uniwersytetu Ekonomicznego w Katowicach*, nr 87, Katowice: UE, 2012, s. 65-79.
- Buchholtz, S., Gąska, J., Góra, M. (2018), *Pension strategies of workers in a country getting old before getting rich*, IZA Discussion Paper No. 11830.
- Burda, M. (1995), "Migration and the option value of waiting", *The Economic and Social Review*, 27, s. 1-19.
- David, C., Jochen, K., Weber, A. (2010), "Active Labour Market Policy Evaluations: A Meta-Analysis", *Economic Journal*, 120, s. 452-477.
- de Koning, J., Layard, R., Nickell, S., Westergaard-Nielsen, N. (2004), *Policies for full employment*, HMSO, London, UK.

- European Commission (2014), *Population ageing in Europe: facts, implications and policies* https://ec.europa.eu/research/social-sciences/pdf/policy_reviews/kina26426enc.pdf
- European Commission (2018), *The 2018 Ageing Report. Economic & Budgetary Projections for the 28 EU Member States (2016-2070)*, Institutional Paper 079, May 2018.
- García-Pérez, J. I., Jiménez-Martín, S., Sánchez-Martín, A.R. (2013), "Retirement incentives, individual heterogeneity and labor transitions of employed and unemployed workers", *Labour Economics*, 20, s. 106-120.
- Golinowska, S. (2009), "New challenges for the future and the response of the European Union in the context of the European Social Model", [w:] S. Golinowska, P. Hengstenberg, M. Żukowski, *Diversity and Commonality in European Social policies: the Forging of a European Social Model*, Warsaw: FES and Wydawnictwo Naukowe Scholar.
- GUS (2019), *Bezrobocie rejestrowane I-IV kwartał 2018 r.*, GUS Warszawa.
- Hardy, W., Kielczewska, A., Lewandowski, P., Magda I. (2018), "Job retention among older workers in central and Eastern Europe", *Baltic Journal of Economics*, 18:2, s. 69-94.
- Holzer, J. Z., Frątczak, E. (1987), *The Aging of the Population in Poland, 1950–2020*, dokument ONZ nr ESAA/WG/26.
- Hryniewicka, A. (red.) (2011), *Różne wymiary skuteczności w pomocy społecznej*, IRSS, Warszawa.
- Kleer, J. (red.), *Konsekwencje ekonomiczne i społeczne starzenia się społeczeństwa*, Komitet Prognoz "Polska 2000Plus" PAN, Warszawa 2008.
- Kotowska, I.E., Józwiak J. (2012), „Nowa demografia Europy a rodzina”, *Roczniki Kolegium Analiz Ekonomicznych* 28/2012, s. 9-33.
- Krzyżowski, Ł. (2011), „Strategie przechodzenia na emeryturę w Polsce po 1989 roku. Oczekiwania społeczne i praktyki kulturowe”, *Studia Socjologiczne* 2(201): s. 165-189
- Meer, J., West, J. (2013), *Effects of the minimum wage on employment dynamics*, NBER Working Paper Nr 19262.
- National Institute of Aging (2007), *Why population ageing matters? A global perspective*, National Institute of Aging, Bethesda.
- Neumark, D., Wascher, W.L. (2007), *Minimum Wages and Employment*, IZA DP No. 2570, Jan. 2007.
- OECD (2000), *Reforms for an Ageing Society*, Paryż.
- Rodrigues, M. J. (2006), "The Debate over Europe and the Lisbon Strategy for Growth and Jobs", [w:] *Policy Network, The Hampton Court Agenda: a Social Model for Europe*, London
- Rosset, E. (1959), *Proces starzenia się populacji. Studium demograficzne*, Polskie Wydawnictwo Gospodarcze, Warszawa.
- Rutkowski, J. (1998), *Welfare and the Labor Market in Poland. Social Policy during Economic Transition*", World Bank Technical Paper No 417.
- Verbeek, M. (2008) "Pseudo-panels and repeated cross-sections" [w:] L. Matyas, P. Sevestre (red.) *The Econometrics of Panel Data: Fundamentals and Recent Developments in Theory and Practice*, Springer, 2008.



